



دانشگاه علوم پزشکی

و خدمات بهداشتی درمانی کرمان

دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

پایان نامه مقطع دکتری رشته مدیریت خدمات بهداشتی درمانی

عنوان

**تدوین شده مدیریت بیماری‌های غیرواگیر و ارائه چارچوب تدوین برنامه ارزیابی برنامه‌های  
برای ایران**

توسط

**فاطمه عطااللهی**

استاد راهنما

**دکتر لیلا والی**

اساتید مشاور

**دکتر محمدرضا امیراسماعیلی، دکتر نوذر نخعی**

شماره پایان نامه (۱۰/۲۹/۷۷۶) سال تحصیلی (مهر ۱۴۰۰)



KERMAN UNIVERSITY  
OF MEDICAL SCIENCES

**Faculty of Medicine**

**In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree (PhD/MSc)**

Title

**assessment of developed programs for non-communicable diseases management  
and providing a framework for developing programs in Iran**

By:

**Fatemeh Ataollahi**

Supervisor

**Leila Vali**

Advisors

**1- Mohammadreza Amiresmaili**

**2- Nouzar Nakhaee**

Thesis No : (10/29/776)

Date (October/2021)

## ارزیابی برنامه‌های تدوین‌شده مدیریت بیماری‌های غیرواگیر و ارائه چارچوب تدوین برنامه برای ایران

### چکیده فارسی

**مقدمه و اهداف:** یکی از مهم‌ترین تهدیدکننده‌های نظام سلامت در دهه‌های اخیر بیماری‌های غیرواگیر است که سالانه بیش از ۳۶ میلیون نفر به واسطه بیماری‌های غیرواگیر جان خود را از دست می‌دهند. راهبردهای مقابله با بیماری‌های غیرواگیر شامل مداخلاتی است که جهت کاهش خطرات در مورد عموم مردم و افراد خاص در جامعه صورت می‌پذیرد. ارزیابی برنامه‌ها یکی از مداخلات جهت بهبود نظام مراقبتی بیماری‌های غیرواگیر می‌باشد. ارزیابی برنامه‌های تدوین‌شده از طریق مقایسه شرایط واقعی با نتایج مورد نظر به مدیران و سیاست‌گذاران در پیشرفت به سوی اهداف و مقاصد کمک می‌کند. در میان الگوهای ارزیابی در نظام سلامت، مدل جامع CIPP در مقوله ارزیابی برنامه‌های نظام سلامت کاملاً کاربردی و مفید است. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف ارزیابی برنامه‌های تدوین‌شده مدیریت بیماری‌های غیرواگیر و ارائه چارچوب جهت تدوین برنامه در ایران صورت گرفت.

**روش کار:** مطالعه حاضر، مطالعه ترکیبی از نوع متوالی - اکتشافی بود که در چهار مرحله انجام شد. مرحله اول مرور نظام مند و متاستز مطالعات انجام شده، اسناد و گزارشات موجود در زمینه ارزیابی برنامه‌های تدوین‌شده جهت مدیریت بیماری‌های غیرواگیر بود. در مرحله دوم ارزیابی بر اساس مدل CIPP صورت پذیرفت. در این مرحله با ۴۰ نفر از خبرگان مصاحبه‌هایی انجام شد و از طریق داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها و مرحله اول (مرور نظام مند)، پرسشنامه‌ای جهت ارزیابی تدوین برنامه‌های بیماری‌های غیرواگیر طراحی گردید. در مرحله سوم مشکلات تدوین برنامه از طریق نشست خبرگان مشخص و راهکارهای اصلاح آنها شناسایی گردید. در مرحله چهارم بر اساس اطلاعات مراحل قبل، مدل اولیه طراحی گردید و جهت معتبرسازی مدل، از فرآیند دلفی و اخذ نظر صاحب‌نظران در مورد ابزار اولیه استفاده گردید.

**یافته‌ها:** در این مطالعه در نهایت چارچوبی جهت تدوین برنامه‌های مدیریت بیماری‌های غیرواگیر طراحی گردید. اجزای این چارچوب براساس مدل CIPP بود که در بعد زمینه شامل ۱۵ زیر مجموعه، در بعد ورودی ۱۰ زیر مجموعه، در بعد فرایند ۱۵ زیر مجموعه، در بعد محصول ۷ زیر مجموعه بود.

**بحث و نتیجه‌گیری:** با توجه به تاثیر تدوین مناسب برنامه و مدیریت کارایی، برنامه‌های حوزه بیماری‌های غیرواگیر بر ارتقاء وضعیت سلامت بایستی سیاست‌سازی، سیاست‌گذاری، مدیریت و نهایتاً طراحی و اجرای مداخلات لازم در تدوین برنامه‌های فراهم گردد. توجه به ابعاد برنامه‌ها منجر به دستیابی به چارچوب مناسبی جهت تدوین برنامه گردید که این چارچوب راهکاری جهت حرکت به سمت و سوی نظامی پاسخگو و متعهد می‌تواند باشد.

**کلمات کلیدی:** ارزیابی، بیماری‌های غیرواگیر، چارچوب برنامه ریزی، مدیریت بیماری

## **Assessment of developed programs for non-communicable diseases management and providing a framework for developing programs in Iran**

### **ABSTRACT**

**Background and Objectives:** One of the most important threats to the health system in recent decades is non-communicable diseases (NCD). Annually, more than 36 million people die from non-communicable diseases. Strategies to combat NCD include interventions to reduce the risks to the general public and specific individuals in society. Evaluation helps managers and policymakers evaluate progress toward goals and objectives by comparing real-world situations with desired outcomes. Among the evaluation models in the health system, the comprehensive CIPP model is quite practical and useful. Therefore, the present study was conducted with the aim assessment of developed programs for non-communicable diseases management and providing a framework for developing programs in Iran.

**Methods:** The present study was a sequential-exploratory combination that was performed in four stages. The first stage was the systematic review and meta-synthesis of studies, documents and reports in the field of evaluation of programs developed for the management of non-communicable diseases. In the second stage, the evaluation was based on the CIPP model. At this stage, interviews were conducted with 40 experts and through data from interviews and the first stage (systematic review) was designed a questionnaire to evaluate the development of non-communicable diseases programs. In the third stage, the problems of program development were identified through a meeting of experts and solutions to correct them were identified. In the fourth step, based on the information of the previous steps, the initial model was designed. In order to validate the model, the Delphi process and obtaining the opinion of experts about the primary tools were used.

**Results:** In this study, a framework was developed to develop non-communicable disease management programs. The components of this framework were based on the CIPP model, which included 15 subcategories in the context dimension, 10 subcategories in the input dimension, 15 subcategories in the process dimension, and 7 subcategories in the product dimension.

**Conclusion:** Due to the effect of proper program development and efficient management programs in the field of non-communicable diseases on health promotion should be provided policy-making, program development, management, and finally the design and implementation of necessary interventions. Paying attention to the dimensions of the programs led to the achievement of an appropriate framework for the development of the program, through which it moved towards a responsive and committed system.

**Keywords:** assessment, non-communicable diseases, planning framework, disease management